

Koulutuspolitiikkaa toimijakeskeisesti

Sirkka Ahonen

Liekki Lehtisalo 2009. Uuteen sivistysajatteluun. Omakustanne. 288 s.

Liekki Lehtisalo toteaa kirjansa alkusanoissa, että kansalliseksi sivistysvisioksi aiottu kirja kääntyi kirjoittajan käsissä omakohtaisiksi muistelmiksi. Pönäkkä nimi rinnastaa kirjan Lehtisaloon 1991 julkaisemaan teokseen *Uuteen koulutusajatteluun*, jonka teema uudessa kirjassa on laajentunut sivistyksen koko alueen käsittäväksi. Vielä vahvemmin kuin *Uuteen koulutusajatteluun* Lehtisalo uudessa kirjassaan visioi tulevaisuutta. Hän on 1980-luvulta lähtien hellinyt ajatusta opetusministeriöstä tulevaisuusministeriönä, jonka tehtäväkentän hän kirjassaan jäsentää esiopetuksesta tutkijakouluihin ja tieteen muihin laitoksiin.

Aikaisemmissa tärkeissä teoksissaan Lehtisalo on lähestynyt koulutusta strukturalistisesti ja ansiokkaasti mallintanut laitoksia ja niiden muutosta. Uudessa kirjassa hän kiinnittää huomionsa henkilötoimijoihin. Lukijakin pääsee mukaan tarkastelemaan ja arvioimaan viimeisen puolen vuosisadan aikana koulutukseen ja yhteiskuntaan vaikuttaneita toimijoita. Lehtisalo on vaikuttanut koulutussuunnittelun avainasemissa yli sukupolven ajan, 1960-luvun lopulta lähtien. Vuodesta 1976 lähtien hän toimi opetusministeriössä, joten hän pystyy tutustuttamaan lukijan huomattavaan joukkoon koulutuspolitiikan tekijöitä, muun muassa opetusministerejä R. H. Oittisesta Olli-Pekka Heinoseen. Kun hän lisäksi on ollut luottohenkilönä mukana niin Kekkonen ajan Paasikivi-Seurassa kuin 1990-luvun alun Maanantaiseurassa, kirja kertoo myös koulutusalan ulkopuolisista suomalaisista vaikuttajista.

Lehtisaloon ajan suuria koulutuspoliittisia epookkeja on ollut peruskoulu-uudistuksen aika, ammattikorkeakoulujen sisäänaajo 1990-luvulla ja tiede- ja korkeakoulupolitiikan nousukausi 2000-luvulla. Lehtisalo liikkuu kaikissa epookeissa ja koulutuksen kaikilla tasoilla asiantuntevasti mutta samalla myös omin äänenpainoin. Hän arvostelee keskiasteen uudistuksen hitautta 1980-luvulla ja moittii koulutuksen keskusvirastojen organisaatiouudistusta 1980- ja 1990-luvun vaihteessa voimavarojen hävittämisestä. Samalla hän kuitenkin katsoo opetusministeriön 1990-luvun visiointityöryhmien onnistuneen antamaan tarpeelliset parametrit kansalliselle sivistysstrategialle.

Lehtisalo on valistusajattelijoiden jälkeläinen, jonka mukaan "Suomen ihme", laadukas ja yhteiskunnallisesti kestävä koulutus ja sivistystyö ovat jatkuva hanke, jonka kauneimmat hedelmät odottavat vasta tulevaisuudessa. Hän ei liity hyvinvoinnin ja tasa-arvon rakenteiden luhistumisen ennakoijiin, vaan visioi "mahdollisimman suurta onnea mahdollisimman monelle" olevan mahdollista vastaisuudessa ja jopa maapalloisella tasolla. Vaikka esimerkiksi vuoden 1999 koululait ja etenkin vuoden 2009 yliopistolaki olisivat ansainneet Lehtisalolta nykyistä enemmän kriittistä ja moniperspektiivistä tarkastelua, häntä ei voi syyttää sokeudesta. Lehtisalo epäilee korkeakoulupolitiikan "suuri on kaunistaa" linjaa ja huippuyksikkökilpailua. Niiden sijaan hän suosittelee monitasoista verkottumista. Kaksoispanostus laatuun ja tasavertaisuuteen on hänen mukaansa mahdollista, jos niin yksiköt, tieteenalat kuin myös tiede ja taide ennakkoluulottomasti verkottuvat.

Lehtisalun teos on arvokas lukukirja koulutuspolitiikan tutkijoille. Se tarjoaa lähikuvia, näkökulmia ja oivalluksia niin perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen kuin tiedepolitiikan lähihistorian virkakielisten muistioiden ja vaikuttavuuskatsausten kahlaajille. Vaikka teoksen sisältö on hajanainen ja moni kertomus tuntuu loppuvan kesken, se puolustaa mainiosti paikkaansa virkistävän toimijalähtöisenä ja henkilökeskeisenä esityksenä viime vuosikymmenien dynaamisesta muutoksesta.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen emerita professori.

Kohti varmempaa lapsuutta: asiantuntijuuden ja vallan tarkastelua varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa

Kirsi Pauliina Kallio

Maarit Alasuutari 2010. Suunniteltu lapsuus: keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino. 213 s.

Millaista on tietoyhteiskunnan lapsuus? No varmaa tietysti – ja mitä varmempaa, sen parempi. Kun suomalaisen lapsuudentutkimuksen tämänhetkisiä suosikkiteemoja, hyvinvointia ja terveyttä, tarkastelee tästä näkökulmasta, eivät ne vaikuta lainkaan yllättäviltä. Hyvin- ja pahoinvointia sekä terveyttä ja sairautta tutkitaan, jotta saataisiin parempaa ja varmempaa tietoa siitä, miten lapset ja nuoret voivat ja miten he voisivat voida paremmin.

Lapsiin liittyvä epävarmuus on inhottavaa. Sen enempiä lasten vanhempien kuin heidän kanssaan työskentelevien ammattilaistenkaan ei tarvitse kaivella kokemusmaailmaansa syvältä tunnistaakseen epävarmuudesta jatkuvasti nousevia ikäviä tuntemuksia: *Entäpä jos pihalta kantautuvat äänet eivät kuulukaan leikkiin vaan tappeluun? Onko normaalia, kun lapsi viihtyy parhaiten yksin omassa huoneessaan? Voiko erikoisruokavalion noudattaminen johtaa diabetesriskin lisääntymiseen tai syömishäiriöihin? Mitä jos kysymys ei sittenkään ole viattomasta siiderikokeilusta vaan huumausaineongelmasta?* Näiden epämiellyttävien tuntemusten hallitsemiseen on olemassa kaksi periaatteellista keinoa: epävarmuuden sietämisen parantaminen tai varmuuden lisääminen. Institutionaalisissa käytännöissä päädytään nykyään yhä useammin jälkimmäisen ratkaisun kannalle.

Maarit Alasuutarin uutukainen monografia *Suunniteltu lapsuus* käsittelee varmuuden ja epävarmuuden tematiikkaa suomalaisen päiväkotitiedon kontekstissa. Tarkastelemalla päiväkodeissa toteutettavia lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisprosesseja kirjoittaja piirtää esiin suomalaista nykylapsuutta, jossa lapsuus pyritään ottamaan haltuun mahdollisimman tarkasti ja varmasti erilaisten asiantuntijuuksien avulla. Epävarmuus, tuo lasten liepeillä kuljeksiva viheliäinen kiertoilainen, tulee tässä kehyksessä niin ikään määritellyksi asiantuntijuudesta käsin. Epävarmuus johtuu asiantuntijattomuudesta, joten sen vähentäminen on mahdollista suurin piirtein näin: otetaan puuttuvia asiantuntijuuksia sopivassa suhteessa, mietitään ja keskustellaan ja saatetaan lopuksi asiantuntijuuksien väliset epäsymmetriat mahdollisimman hyvään tasapainotilaan. Tällä menetelmäl-